

Met de portefeuille-routekaart de blik op 2030

Inleiding

In 2015 nam de vereniging Milieuplatform Zorgsector (MPZ) het initiatief voor de Green Deal Zorg. Bottom up is vervolgens met tientallen zorginstellingen aangetoond dat werken aan duurzaamheid loont. Dit gebeurde in regionale kringen waar instellingen met elkaar aan de slag gingen met het managementsysteem Milieuthermometer Zorg. Hiermee werd tevens invulling gegeven aan wetgeving, zoals maatregelen voor afval en energiebesparing. Door gestructureerd te werken aan wat men toch al wilde oppakken, werd er geld en tijd bespaard. De stap naar het opstellen van een portefeuille routekaart CO₂-reductie (afgesproken in het Klimaatakkoord) is sinds 2018 ook onderdeel van de Milieuthermometer. Instellingen die met de Milieuthermometer werkten, hadden daarmee reeds een voordeel ten opzichte van instellingen die nog moesten beginnen. Momenteel wordt in het kader van de Green Deal Zorg 2.0 en van het Klimaatakkoord van alle instellingen een portefeuille-routekaart CO₂-reductie gevraagd.

Voor de lezer geven we hieronder eerst een kort overzicht van de samenhang van enkele actuele onderwerpen. Daarmee beogen we de kluwen aan informatie enigszins te ontwarren:

- Wetgeving rondom energiebesparing en duurzame energie;
- Klimaatakkoord en portefeuille-routekaart CO₂-reductie vastgoed;
- Rijksbeleid voor een circulaire economie;
- Green Deal Zorg 2.0;
- Milieuthermometer Zorg.

Aansluitend bespreken we de aanpak van de CO₂-reductie door de brancheorganisaties in de zorg (in samenwerking met het MPZ) aan de hand van het Expertisecentrum Verduurzaming Zorg (EVZ) en aan de hand van de routekaarten. Ook bespreken we de verdere mogelijkheden die de routekaart biedt.

Ad energiewetgeving

Het Rijk heeft naast het Activiteitenbesluit en het Bouwbesluit, de Europese wetgeving EPBD separaat uitgewerkt met het verplichte Energielabel en met keuringen op airco's. Met de Energie auditplicht (EED-rapportage) in 2019 komt daar het Klimaatakkoord overheen, dat gericht is op de lange termijn. Ondanks veel overleg van de zorgbranches met de betrokken ministeries IenW, BZK en EZK, is de harmonisering van wetgeving nog steeds een taak die het Rijk op moet pakken. In 2019 en 2020 zijn meerdere nieuwe wettelijke eisen op de zorg afgekomen:

- de [Erkende maatregelenlijst \(EML\)](#) met energiemaatregelen voor de zorg;
- de informatieplicht over deze maatregelen via het [Floket van RVO](#);
- de EED rapportageplicht (31 december 2020) voor instellingen met meer dan 250 medewerkers;
- de eisen voor het [Energielabel bij verhuur van vastgoed](#).

Ad klimaatakkoord en portefeuille routekaart

Voor het aanpakken van de klimaatcrisis is in 2019 het Klimaatakkoord tot stand gekomen. Om tijd en geld goed te investeren, is een aanpak voor de zorg (en overig maatschappelijk vastgoed) met routekaarten afgesproken. Zo kunnen de instellingen investeren in dat deel van het vastgoed waar de investeringen het meest renderen. Het draagvlak om de opgave voor 2030 (49% CO₂-reductie) te bereiken, is daarmee bij en met de branches bereikt.

Ad rijksbeleid voor een circulaire economie

Veel grondstoffen worden de komende decennia schaars, evenals voldoende landbouwgrond, schone lucht en schoon water. Met het beleid voor een circulaire economie wordt ingezet op 50% reductie van grondstofverbruik in 2030. Voor met name de nieuwbouw ligt daar een opgave voor duurzaam bouwen.

Ad Green Deal Zorg 2.0

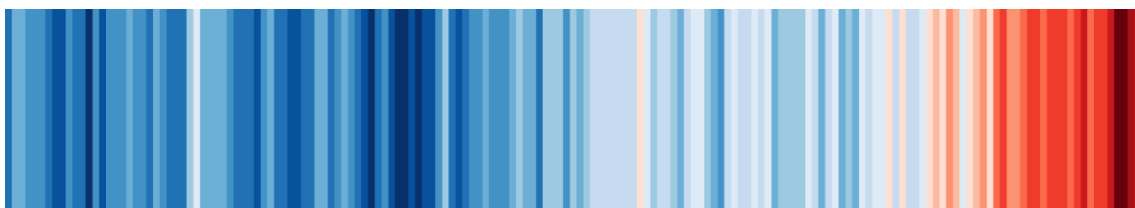
De brancheorganisaties in de zorg (Actiz, de VGN, de Nederlandse GGZ, de NFU en de NVZ), het ministerie van VWS, de vakverenigingen actief in de zorg, enkele banken, de verzekeraars en tientallen instellingen en bedrijven sluiten zich sinds oktober 2018 aan bij de Green Deal Zorg 2.0. Met facilitering vanuit de ministeries wordt door de drijvende partijen (genoemde branches, MPZ en TNO) gewerkt aan enerzijds draagvlak en anderzijds het ontsluiten van kennis en het werken aan de nieuwe visie voor een duurzame bedrijfshuisvesting.

Ad Milieuthermometer Zorg

Voor individuele zorgorganisaties is door alle bomen het bos niet goed meer zichtbaar. De Milieuthermometer Zorg is een milieumanagementsysteem waarmee de instelling voldoet aan milieuwetgeving. Zo gaat men stap voor stap op weg naar een klimaatneutrale en circulaire bedrijfsvoering. Dit alles moet gebeuren binnen voor de zorg aanvaardbare kosten. Het systeem wordt door MPZ met haar leden onderhouden en voorzien van praktische hulpmiddelen en best practices.

Klimaatcrisis

De laatste jaren horen we continu dat temperatuurrecords sneuvelen. De kaart met klimaatstrepen laat dat zien. De klimaatcrisis leidt ook tot gezondheidsschade. Wereldwijd en ook in [Nederland](#) veroorzaakt de zorg 7% van de CO₂ uitstoot; dat vergroot het draagvlak in de zorg voor duurzaamheid.



Klimaatstrepengrafiek van jaargemiddelde temperatuur van 1850 tot 2018 (bron Ed Hawkens)

Branches en EVZ

De brancheorganisaties in de zorg staan aan de wieg van de aanpak met (individuele) portefeuille-routekaarten. Op basis van de door TNO opgestelde (landelijke) sectorale routekaarten (één voor de [langdurige zorg](#) en één voor de curatieve zorg) maken de branches afspraken met elkaar en met de overheid over het tempo en de voorwaarden voor de klimaataanpak. De uitwerking gebeurt per zorgorganisatie aan de hand van een CO₂-reductietool (een instrument om een portefeuilleroutekaart voor het zorgvastgoed te maken en in te vullen). Zo wordt de CO₂-reductie voor de periode tot 2030 uitgewerkt, met zelfs een ruwe doorkijk naar 2050. Het Rijk en de branches zijn momenteel in gesprek met elkaar om de focus op het tussendoel (49% CO₂-reductie in 2030) te leggen. Het einddoel van 2050 (volledig CO₂-neutraal) ligt te ver in de toekomst. Zowel de zorgvisie, als de huisvestingsvisie, maar ook de visie op realiseren van duurzaamheid in 2050 is op dit moment nog te onbekend. Er zullen nog ontwikkelingen plaatsvinden waarop we momenteel nauwelijks tot geen zicht hebben.

Om de zorgaanbieders te ondersteunen bij de opgave hebben de zorgbranches het Experticeentrum Verduurzaming Zorg (www.dezorgduurzaam.nl) ingesteld. De site van het EVZ wordt ingevuld door TNO en Stimular/MPZ. Daar wordt de komende jaren de benodigde kennis ontsloten en worden tools aangereikt. Ook wordt de aanpak met routekaarten gevolgd.

Aanpak portefeuille-routekaart

Voor het opstellen van de portefeuille-routekaart is voor care-instellingen de [CO₂-Reductietool](#) beschikbaar. Onderstaand dashboard is een voorbeeld van Careyn (een zorgorganisatie in de ouderenzorg) met de tool en levert op hoofdlijnen een redelijk goed inzicht in de CO₂-reductie, met kosten en baten over de periode 2020-2030, met een doorkijk naar 2050.

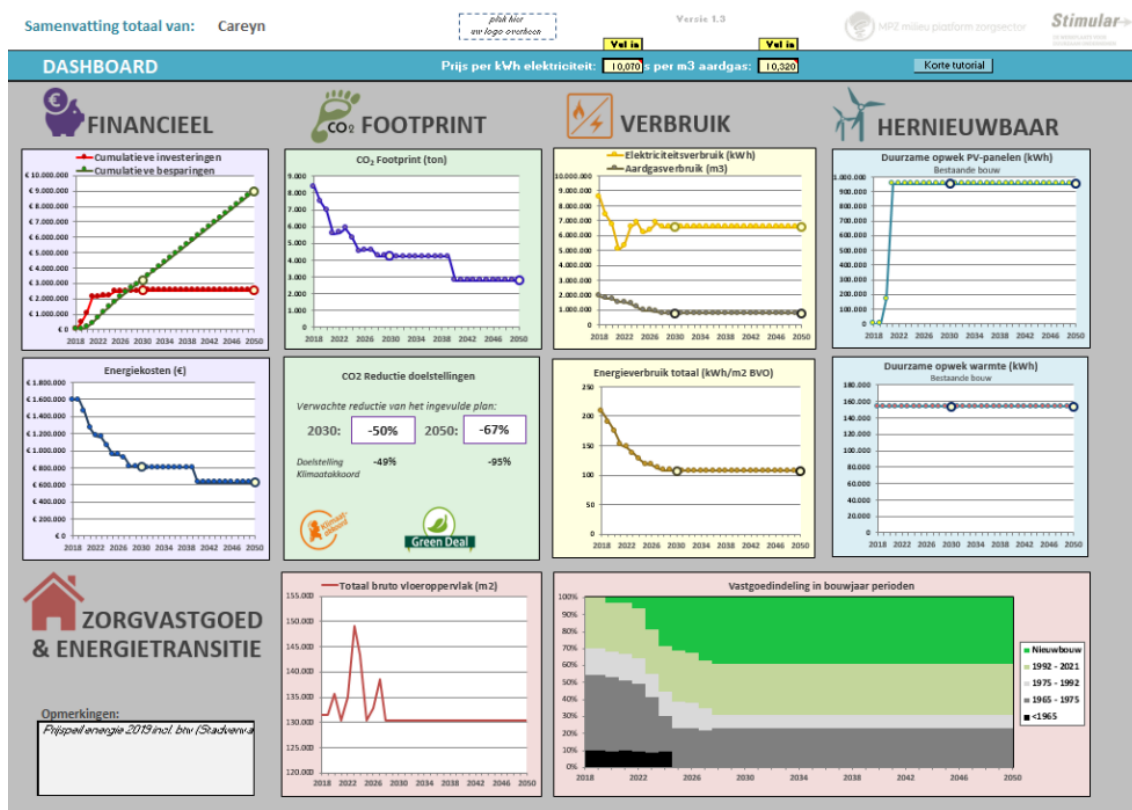
Voor zowel cure als care geldt dat de routekaart gebaseerd kan worden op:

1. Uitvoeren van de Erkende Maatregelen Energiebesparing (EML);
2. Uitzoeken van alle maatregelen met een positieve TCO (*Total Cost of Ownership*, ofwel het terugverdienen van het totale investeringsbedrag gedurende de hele levenscyclus);
3. Inplannen van nuttige maatregelen in een meerjaren onderhoudsplan (MJOP);
4. Bij nieuwbouw het inzetten van maatregelen met een positieve TCO. Daarmee kom je bijna energieneutraal uit en ben je '2050-proof' bezig.

Deze aanpak lijkt betaalbaar, maar het vraagt wel een adequate visie op vastgoed voor de toekomst. Want in de periode 1990 – 2015 is de CO₂-uitstoot van de zorgsector per m² flink gestegen, maar in de laatste vijf jaren gestabiliseerd.

Dat biedt perspectief, maar vraagt wel een verder doorpakken in de toekomst voor de opgave naar CO₂-neutraliteit.

Of deze aanpak inderdaad betaalbaar zal blijken, hangt van meerdere factoren af. Niet iedere zorgorganisatie heeft voldoende (liquide) vermogen om de terug te verdienen investering voor te financieren. Ook de bekostiging van het vastgoed in de zorg via de normatieve huisvestingscomponent (NHC) behoeft stabiliteit, maar nog steeds denken de overheid en de verzekeraars over het onderhandelbaar maken van deze NHC. Dat bevordert een stabiele vergoeding juist niet en kan de plannen flink dwarsbomen.



Voorbeeld Dashboard van Careyn voor in totaal 15 locaties met de MPZ CO₂ Reductietool Routekaart

In het voorbeeld van Careyn heeft de instelling voor 15 grote locaties de routekaart uitgewerkt. Vanuit het Strategisch Vastgoedplan (SVP) is bekend wat de plannen met het vastgoed zijn. In vastgoed waarvan de exploitatie stopt, wordt dan ook niet veel meer geïnvesteerd. Naast het nemen van energiemaatregelen en investeren in zonnepanelen, draagt ook de vervangende nieuwbouw bij aan CO₂-reductie. Tot het jaar 2030 komt Careyn zo voor haar 15 locaties uit op 50% CO₂-reductie. Tientallen instelling stellen nu routekaarten op. Begin 2021 komen daarvan bij het EVZ de eerste analyses beschikbaar om de ontwikkelingen op sectorniveau te schetsen.

Combinatie maken met de EED

De EED wetgeving vraagt van de meeste zorgorganisaties voor 31 december 2020 een Energieaudit rapport, tenzij de instelling een erkend keurmerk heeft dat hieraan invulling geeft (o.a. Milieuthermometer Zorg, ISO50.001, of ISO14.001 met een aanvulling voor CO₂-reductiemanagement).

Voor de cure voldoet daaraan een routekaart die opgesteld is conform een handleiding van TNO. Voor de care voldoet een [ingevulde CO₂-reductietool](#) in combinatie met uitleg in een vastgestelde oplegger. Dit scheelt het nodige rapportagewerk en zo kan de instelling eind dit jaar voldoen aan wetgeving en in 2021 de verdere uitwerking van de routekaart in detail ter hand nemen. Op de site van het EVZ leest u hier meer over ([www.de zorgduurzaam](http://www.dezorgduurzaam.nl)).

Verbreden aanpak duurzame bedrijfsvoering met de Milieuthermometer Zorg



Naast de aanpak voor vastgoed met de portefeuille routekaart, willen zorginstellingen ook verdere stappen nemen met duurzaamheid. De Milieuthermometer Zorg geeft daarvoor goede handvatten en is voor iedereen vrij beschikbaar (www.milieuplatformzorg.nl). Daarmee kunnen ook andere afdelingen van de organisatie (facilitair, inkoop, keuken, schoonmaak, vervoer, HRM, en directie) ieder hun eigen acties oppakken. Komend jaar zal MPZ het systeem verder uitbreiden met aandacht voor duurzame medische hulpmiddelen. Het aantal instellingen dat kiest voor het keurmerk blijft ondanks de corona pandemie doorgroeien. In 2020 steeg het aantal zorglocaties met het keurmerk van 200 naar bijna 300. Voor 2021 wordt een verdere groei voorzien.

Dit artikel is in november 2020 tot stand gekomen als bijdrage voor de Bouwkostennota 2020-2021 van het [Adviescentrum voor Zorgbouw](#) (AcvZ) en is geschreven door Adriaan van Engelen (MPZ) en Frits Mul (VGN).